

УДК 811.161.2

Мунтян О. О.

к. філол. н., доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет
технологій та дизайну, Україна

ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРУДНОЩІВ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЙМЕННИКІВ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИМИ СТУДЕНТАМИ

Прийменники в українській мові є однією з ключових граматичних категорій, що забезпечують зв'язність висловлювання та передають різноманітні відношення – просторові, часові, причинові тощо. Їхнє засвоєння становить серйозний виклик для іноземних студентів, особливо на початковому етапі вивчення української мови як іноземної, коли базові знання лексики та граматики ще тільки формуються [1]. Для азербайджанських студентів, чия рідна мова належить до тюркської мовної сім'ї, ці труднощі посилюються через суттєві структурні відмінності між українською та азербайджанською мовами. Мета цього дослідження – проаналізувати лінгвістичні, психолінгвістичні та культурні фактори, що ускладнюють опанування прийменників, і запропонувати практичні методичні рішення для їх подолання.

Українські прийменники поділяються на кілька типів: за походженням – первинні (*в, на, з*) і похідні (*перед, під час, заради*); за будовою – прості (*в, на, з*), складні (*з-під, з-за, понад тощо*) і складені (*у зв'язку з, незалежно від, відповідно до тощо*). Вони виражають широкий спектр значень і залежать від контексту та відмінкової форми іменника. Наприклад, прийменник *в* у поєднанні з іменником у формі місцевого відмінка вказує на місце перебування (*в університеті*), а у

формі знахідного – на напрямок руху (*йти в університет*). Така багатозначність і контекстуальна варіативність робить їх складними для розуміння іноземцями. Натомість азербайджанська мова не має прийменників як окремої категорії. Замість них функціонують система відмінків і постпозиції, такі як *ilə* (з) чи *üçün* (для). Наприклад, українська прийменниково-відмінкова форма *в школі* в азербайджанській передається як *məktəbdə* (*məktəb* – школа, *-də* – місцевий відмінок), а до школи – як *məktəbə* (*-ə* – напрямковий відмінок). Ця фундаментальна різниця призводить до того, що азербайджанські студенти підсвідомо переносять рідномовні моделі на українську мову, що породжує численні помилки.

Однією з основних причин таких труднощів є лінгвістична інтерференція. Азербайджанські студенти часто пропускають прийменники, замінюючи їх відмінковими формами за аналогією до своєї рідної мови. Наприклад, замість правильного *Я живу в місті* вони можуть сказати *Я живу місто*, уникаючи прийменника *в*. Інший типовий випадок – плутанина між прийменниками зі схожими значеннями: студенти можуть ужити *на столі* замість *у столі* у значенні "в шухляді стола", не розрізняючи нюансів. Часто також спостерігається неправильне поєднання прийменників із відмінками, наприклад, *з школа* замість *зі школи*, що свідчить про недостатнє розуміння зв'язку між прийменником і граматичною формою. Ці помилки зумовлені не лише відсутністю прийменників в азербайджанській мові, а й звичкою покладатися на суфікси для передачі відношень.

Психолінгвістичний аспект під час засвоєння прийменників студентами-інофонами також відіграє важливу роль. На початковому етапі студенти мають обмежений словниковий запас і лише починають ознайомлюватися з граматичними закономірностями. У таких умовах багатозначність прийменників сприймається як хаотична, а не системна. Наприклад, прийменник *на* вживається в різних контекстах: *на столі* (місце), *на завтра* (час), *на мене* (об'єкт дії). Без достатнього

мовного досвіду студенти схильні до механічного запам'ятовування, а не до свідомого аналізу. До того ж низький рівень мовленнєвої інтуїції ускладнює відчуття правильного вживання. Культурний контекст додає ще один рівень складності. Прийменники часто відображають специфічні моделі мислення, притаманні носіям мови. Наприклад, українське *на весіллі* контрастує з азербайджанською конструкцією *toyla* (весілля + місцевий відмінок), і студенти можуть не вловити образності чи контекстуального значення, що призводить до буквального сприйняття або неправильного вживання.

Для ефективного навчання прийменників необхідно розробити методичні підходи, які враховують ці особливості. Перш за все, процес має бути поступовим і починатися з найуживаніших первинних прийменників – *в, на, з*. Важливо вводити їх у контексті, пов'язаному з повсякденними ситуаціями, щоб студенти могли одразу застосовувати знання. Наприклад, діалог *Де ти живеш? – Я живу в місті* або *Куди ти йдеш? – Я йду на ринок* допомагає асоціювати прийменники з реальними комунікативними потребами. Прості речення типу *Книга лежить на столі* чи *Я вчуся в школі* дозволяють студентам звикнути до базових конструкцій перед переходом до складніших, таких як *з-під столу* чи *під час уроку*.

Порівняльний аналіз української та азербайджанської мов є ще одним дієвим інструментом. Пояснення, що український прийменник *в* виконує функцію азербайджанського суфікса *-də* у вислові *в школі* (*məktəbdə*), а *до* замінює *-ə* у *до школи* (*məktəbə*), допомагає студентам усвідомити логіку української системи. Наприклад, викладач може навести паралель: *Я в будинку* (*Mən evdəyəm*) і *Я йду до будинку* (*Mən evə gedirəm*), підкреслюючи, як прийменники замінюють суфікси залежно від значення. Такий підхід зменшує ефект інтерференції та сприяє свідомому засвоєнню.

Практичні вправи відіграють вирішальну роль у закріпленні знань. Одним із дієвих завдань є заповнення пропусків прийменниками.

Наприклад, студенту пропонують доповнити речення: Я живу ____ селі, Ми йдемо ____ парк. Інший тип вправи – переклад із азербайджанської мови українською з акцентом на прийменники. Наприклад, перекласти *Mən kitabxanaya gedirəm* як *Я йду до бібліотеки*, звертаючи увагу на вживання до замість суфікса -уа. Ігрові методи також підвищують ефективність навчання. У грі "Де предмет?" викладач називає місця (*на столі, під столом, в сумці* тощо), а студенти або показують відповідний предмет, або записують фразу. Наприклад, почувши *на стільці*, студент може покласти книгу на стілець і сказати *Книга на стільці*. Такі завдання розвивають як слухові, так і моторні навички, сприяючи кращому запам'ятовуванню.

Візуалізація є невід'ємною частиною процесу. Малюнки чи схеми, що показують розташування предметів (*яблуко на столі, олівець у коробці*), допомагають студентам асоціювати прийменники з конкретними просторовими відношеннями. Наприклад, зображення людини, що стоїть перед будинком, із підписом *Він стоїть перед будинком* чітко ілюструє значення прийменника *перед*. Такі візуальні підказки особливо корисні для початківців, які ще не мають достатнього словникового запасу для абстрактного аналізу.

Експериментальні дані підтверджують ефективність запропонованих методів. У 2024/2025 навчальному році автором було проведено заняття з групою з 15 азербайджанських студентів, які вивчали українську мову на рівні А1. На початку експерименту відсоток помилок у вживанні прийменників сягав 78% (наприклад, *Я їду школа* замість *Я їду до школи*). Після 10 тижнів роботи за методикою, що включала контекстуальні діалоги, порівняльний аналіз і практичні вправи, кількість помилок зменшилася до 32%. Зокрема, студенти почали частіше правильно вживати *в* і *на* в простих конструкціях, як-от *Я живу в селі* чи *Книга лежить на столі*, хоча складніші прийменники (*з-під, через*) потребували додаткового часу на засвоєння.

Отже, засвоєння прийменників азербайджанськими студентами на початковому етапі вивчення української мови як іноземної ускладнене через лінгвістичну інтерференцію, психолінгвістичні бар'єри та культурні відмінності. Проте цілеспрямоване застосування поступового введення, порівняльного аналізу, практичних і візуальних методів дозволяє значно покращити їхнє опанування. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою спеціалізованих підручників і цифрових додатків, які враховуватимуть специфіку тюркських мов. Крім того, доцільно розширити аналіз на інші граматичні категорії, які викликають труднощі в подібних групах, такі як відмінки чи сполучники.

Таким чином, системний підхід до навчання прийменників із урахуванням особливостей азербайджанської мови та потреб студентів-початківців є запорукою успішного формування їхньої комунікативної компетентності. Запропоновані методи можуть бути адаптовані й для інших груп із тюркським мовним тлом, що робить дослідження актуальним для ширшої аудиторії викладачів і методистів.

Список літератури

1. Мунтян О. О. (2025) Особливості викладання граматики азербайджанським студентам на початковому етапі вивчення української мови як іноземної. *Current scientific goals, approaches and challenges: collection of scientific papers “SCIENTIA” with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference, January 17, 2025*. Riga, Republic of Latvia: International Center of Scientific Research. Pp. 216 – 217.